

УДК 322 : 274 «19.60-80»

**РЕПРЕСИВНА ПОЛІТИКА ОРГАНІВ ВЛАДИ ЩОДО
СПІЛКИ ЦЕРКОВ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТИЯН-БАПТИСТІВ
У СРСР УПРОДОВЖ 60-80-х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ***Олександр Лахно*

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
Україна, 36000, м. Полтава, вул. Остроградського, 2
e-mail: historicc@gmail.com

Друга половина ХХ ст. була надзвичайно складною для віруючих СРСР. Особливі труднощі віросповідної діяльності переживали протестанти, а найбільше – прибічники опозиційної Ради церков Євангельських християн-баптистів (РЦ ЄХБ). Проти останніх була організована справжня війна, спрямована на повне викорінення й ліквідацію. Органи влади та управління не обмежувалися навіть т.зв. «законними» методами боротьби проти релігії – у рамках радянського законодавства про релігійні культу. Досить часто використовувалися репресивні заходи впливу щодо віруючих, навіть порушуючи основи т.зв. «соціалістичної законності».

Окреслена проблема недостатньо висвітлена в історіографії. Вчені переважно досліджують державно-церковні відносини упродовж першої половини ХХ ст. до 60-х рр. Щодо 60-80-х рр. ХХ ст. – тут є певна прогалина у дослідженнях. Певною мірою нашої проблематики торкнулися дослідники О. Бажан, В. Заватський і Л. Коваленко. Але репресії державних структур щодо віруючих ЄХБ спеціальним предметом наукового вивчення не стали. Тому основний масив інформації для аналізу було взято з архівосховищ Будапешта, Москви, Києва, Львова та Харкова. Значна частина документів вводиться до наукового обігу вперше.

Об'єктом розгляду статті є державно-церковні відносини упродовж 1960-80-х рр. у радянській державі, а предметом дослідження – репресивні заходи атеїстичної влади щодо прибічників РЦ ЄХБ. Головне у нашому екскурсі (мета та завдання) – виявити форми репресивних дій, встановити причини репресій з боку влади, показати характерні прояви адміністрування, визначити роль Ради родичів в'язнів ЄХБ в опозиційній діяльності між протестантських громад, а також проаналізувати форми опору атеїстичному натискові.

Активізація державного наступу на релігію та церкву у 1960-х рр. у СРСР супроводжувала-

ся значними порушеннями прав та інтересів віруючих громадян. Адміністрування виявлялося у таких формах: незаконне закриття молитовних будинків; необґрунтована відмова у реєстрації та зняття з реєстрації громад; незаконні обшуки; вилучення релігійної літератури; припинення молитовних зборів силами міліції та дружинників; завищене оподаткування служителів культу; непосильні штрафи й адмінарешти; часті товариські суди, розмови, бесіди, попередження та виклик до органів влади; тимчасові затримання з перебуванням в ізоляторах; неодноразові психіатричні обстеження; позбавлення віруючих пенсії за інвалідністю; звільнення з роботи за релігійні переконання; безпідставне притягнення до кримінальної відповідальності віруючих громадян з подальшим їх багаторічним ув'язненням і засланням; позбавлення віруючих батьківських прав за виховання дітей у релігійному дусі; образи релігійних почуттів віруючих в усних виступах і на сторінках ЗМІ. Адміністративні методи боротьби з релігією та віруючими громадянами набули значного розмаху та брутальних форм, викликали невдоволення поміж населення. Крім того, масові порушення прав віруючих спричинили посилену увагу з боку зарубіжної пропаганди.

До порушень радянського законодавства про культу опозиційно налаштованими віруючими церкви Євангельських християн-баптистів (ЄХБ) спецслужби відносили: нелегальне видання та поширення дитячої літератури, журналу «Вестник спасения», розмноження закликів, відозв, послань, звернень, заяв і їх популяризацію; розсилання та нелегальне поширення листків і листівок, які таємно вкидали до поштових скриньок, поширювали на територіях молитовних будинків і розвішували у людних місцях; виховну роботу поміж дітей дошкільного та шкільного віку, залучення їх до співу у церковних хорах, навчання богослов'я, організацію дитячих екскурсій з виїздом у південні райони країни; відмову від

вступу до профспілок і вихід з них; відмову від військової присяги та від використання зброї; викрадення службових документів – листування між уповноваженим Ради у справах релігійних культів (РСРК), їх фотографування та поширення світлин поміж віруючих; передачу за кордон різних матеріалів про релігійну ситуацію у СРСР для їх подальшого оприлюднення; колективне виконання пісень релігійної тематики в автобусах, залізничних вагонах, вокзалах і зупинках; спротив працівникам міліції, дружинникам, місцевим чиновникам; нелегальні богослужіння на квартирах, у будинках віруючих, улітку – у лісі у кількості від 100 до 3000 осіб і більше; залучення до молитовних зборів дітей і підлітків; підпільну діяльність лідерів опозиції поміж віруючих, спрямовану на консолідацію руху спротиву діям офіційної Всесоюзної Ради ЄХБ (ВР ЄХБ) і контролюючих органів; непокору місцевим органам влади, невиконання їх рішень і приписів; ставлення до уповноважених РСРК на місцях на зразок: «Ви – геноцидівці-вбивці»; збирання грошей для благодійництва та на допомогу сім'ям ув'язнених віруючих ЄХБ, а також для оплати членам президії Оргкомітету, видавцям журналу та іншої літератури тощо [1].

Радянські органи влади та спецслужби звинувачували лідерів церковної опозиції у тому, що вони провокують їх застосовувати адміністративні заходи щодо віруючих таким чином: колективний спів псалмів в автобусах і на автобусних зупинках, у залізничних вагонах і на станціях чи вокзалах; релігійні походи під відкритим небом; богослужіння на вулицях і майданчиках, у лісі, у приміщеннях, які належали державним установам; проведення спеціальних (заборонених законом) богослужінь для дітей, підлітків і молоді; створення спеціальних груп і шкіл для навчання дітей релігії; проведення без дозволу органів влади масових зібрань і нарад небогослужебного характеру із запрошенням віруючих з багатьох сіл, міст, областей і республік тощо [2]. Таким чином, органи влади навіть у своєму адмініструванні звинувачували тих же віруючих.

З другої половини вересня 1965 р. прокотилася чергова хвиля репресій щодо віруючих Спільки церков ЄХБ (СЦ ЄХБ). Їх початок припав на Москву та Ленінград. В Україні переслідування було розпочато з 10 жовтня. Саме тоді у Сокологорному Запорізької обл. і Жовтих Водах Дніпропетровської обл. під час святкування дня жнив віруючих кидали до автомашин, рвали на них одяг, били, викручували руки, кидали на землю та топтали ногами. Багато

віруючих отримали травми, переломи тощо. Після тривалого побиття атеїсти-дружинники запитали віруючих: «А що ви хотіли тут робити?». Останні їм відповіли: «Молитися Богові», що дуже вразило нападників. Вони промовили: «А нас прислали сюди, щоб завадити віруючим принести в жертву людину» [3].

Репресії щодо віруючих СЦ ЄХБ з новою силою розпочалися після ухвалення 26 березня 1966 р. Президією ВР УРСР Указу про адміністративну відповідальність за порушення законодавства про культу, а також внесення доповнень до статті 138 Кримінального кодексу (КК) УРСР [4]. Окрім згаданої статті КК, активно застосовували і статті 62, 64, 187 та ін. [5]. Також масовим стало штрафування віруючих незареєстрованих громад ЄХБ. Лише у 1967 р. було притягнуто до адміністративної відповідальності близько 1300 осіб, в Україні – понад 400, з них половина – члени громад ЄХБ. Проте, нескінченні штрафи, часто кілька разів повторювані упродовж декількох днів, завдаючи серйозної матеріальної шкоди віруючим, не були ефективним засобом припинення ними організованої релігійної діяльності. Це змушені були визнати і працівники Ради у справах релігій (РСР) [6]. На основі указу від 26 березня 1966 р. першого ж року його дії каральні органи УРСР притягли до кримінальної відповідальності близько 40 віруючих СЦ ЄХБ [7].

Прибічники РЦ відкрито кидали виклик владі, їхні протестні масові акції стають відомими і в самій країні, і поза її межами. Так, зокрема, у травні 1966 р. трапилася екстраординарна подія для всієї радянської історії – пікетування віруючими СЦ ЄХБ (близько 500 осіб) будівлі ЦК КПРС у Москві. Для радянських релігійних організацій цей показовий виступ – унікальний. Повторення таких подій стане можливим тільки наприкінці 1980-х – на початку 1990-х рр. демократичним політичним організаціям. Після придушення демонстрації у Москві великою хвилею прокотилася всіма регіонами СРСР серія арештів місцевих лідерів опозиційних віруючих церкви ЄХБ [8].

Упродовж 1967-1969 рр. спостережено активізацію антирелігійного друку, гонінь і репресій на місцях, тортур й арештів органами міліції та КДБ, переслідування дітей віруючих громад ЄХБ і масових погромів молитовних зібрань із застосуванням насилля [9; 10]. Винуватцем цього віруючими було прямо названо ЦК КПРС і Л. Брежнєва.

Про посилення репресій щодо віруючих СЦ ЄХБ після демонстрації біля стін ЦК КПРС у Москві свідчить статистика вжитих заходів

адміністративної та кримінальної відповідальності. Так, за період з червня 1966 р. по квітень 1967 р. в УРСР притягли 55 чоловік до кримінальної та 503 особи до адміністративної відповідальності [11].

Починаючи з 1967 р., Рада родичів в'язнів ЄХБ (РРВ ЄХБ) від свого імені регулярно поширювала надзвичайні повідомлення про нові арешти та суди над віруючими церкви ЄХБ, відкриття кримінальних справ, переслідування, жорстокі розгони зібрань, специфіку утримання в'язнів совісті у таборах, їх непоодинокі смерті під час відбування термінів покарань; а також аналізувала судові вироки, випадки допитів дітей і репресій щодо них, позбавлення батьківських прав через релігійне виховання дітей у сім'ях [12; 13]. Часто віруючі скаржилися на вчинені над ними в органах міліції тортури, які для багатьох закінчувалися інвалідністю [14]. Також РРВ ЄХБ наголошувала на тому, що віруючим церкви ЄХБ у таборах були створені особливі нестерпні умови [15].

За підсумками роботи другого Всесоюзного з'їзду родичів в'язнів ЄХБ (12-13 грудня 1970 р., Київ), стала відомою жахлива статистика боротьби держави з віруючими громадянами. З'їзд підрахував різні аспекти репресій з боку атеїстичної влади упродовж 1961-1970 рр. Так, зокрема, було ув'язнено 524 віруючих, з них – 44 жінки. 8 осіб померло під час слідства або в ув'язненні. Під час обшуків вилучено 2 840 релігійних книг і брошур, музичні інструменти, альбоми, нотні зошити, магнітофонні стрічки, листи релігійного змісту, настінні тексти з рамками тощо.

За участь у молитовних зібраннях було покарано адмінарештом на 15 діб 791 людину (це 11 865 людиноднів); міліціанти з активною допомогою працівників прокуратури, уповноважених РСР і дружинників 986 разів розігнали молитовні зібрання, нерідко б'ючи віруючих. Допитам і погрозам у органах влади піддали 1 380 чоловік (загалом зафіксовано 8 648 випадків). Це без урахування допитів під час облав на зібрання (їх взагалі дуже важко порухувати). Також незаконно допитали 390 дітей віруючих батьків (не беручи до уваги багаточисельні допити у школах). Сума штрафів за відвідування молитовних зібрань і надання для них свого житла складає 94 300 крб. Кілька десятків віруючих були виключені або не прийняті до вищої школи через віру у Бога. Газети та журнали публікували сотні статей і заміток антирелігійного змісту. З'їзд навіть склав список із 66 назв статей цього напрямку. Було зазначено, що сумна статис-

тика презентує тільки 50% від усіх фактів порушень прав віруючих громадян, щодо яких РРВ та РЦ ЄХБ мали достовірні підтвердження [16].

З початком 1970-х рр. посилювалися політичні репресії щодо віруючих СЦ ЄХБ. Якщо у 1970 р. за правопорушення на релігійному ґрунті засуджено 18 осіб, у 1971 – 26, у 1972 – 30, то вже 1973 р. на лаві підсудних опинилися 55 осіб. Причому, новим моментом у судовій практиці стало засудження віруючих за політичними статтями. Наприклад, Б.Здоровець у 1973 р. був покараний за статтями 187, ч. 1 та 187, ч. 3 КК УРСР, які передбачали санкцію за розповсюдження наклепів на радянський державний і суспільний устрій [17; 18].

Видавнича діяльність прибічників РЦ також дуже заважала атеїстичній пропаганді та боротьбі з релігійною опозицією поміж віруючих церкви ЄХБ. Органи безпеки будь-якими засобами намагалися знищити підпільне видавництво СЦ ЄХБ «Християнин». Успіх репресивним структурам посміхнувся 24 жовтня 1974 р.: їм удалося викрити одну з нелегальних типографій видавництва. «Карателі» конфіскували власноруч виготовлену друкарську машину, понад 9 т паперу, 15 000 віддрукованих Євангелій та інші матеріали [19; 20; 21]. Цей випадок не загальмував роботу видавництва, оскільки на той час воно вже мало кілька друкарських машин і, відповідно, кілька підпільних типографій. У своїй заяві РЦ ЄХБ обґрунтовувала незаконність і несправедливість дій органів влади з ліквідації типографії, конфіскації її майна й арешту її працівників. Цією ж заявою РЦ ЄХБ прохала звільнити співробітників типографії, повернути друкарську машину та вилучені матеріали й інструменти [22].

Органи контролю постійно здійснювали моніторинг релігійної ситуації у своїй місцевості. Коли до них надходила інформація про підготовку незареєстрованих громад ЄХБ до активних дій, ці органи одразу ж вдавалися до протидії. З-поміж типових заходів щодо попередження активності громад СЦ ЄХБ, як правило, були: 1) встановлення жорсткого контролю за місцями зібрань громад СЦ ЄХБ; 2) боротьба зі спробами таких зібрань, через пропозиції віруючим відвідувати зареєстровані громади; 3) установа комісіями сприяння за дотриманням законодавства про культури при районних і сільських Радах депутатів трудящих щоденного контролю за можливими місцями зібрань прибічників РЦ; 4) виклики на засідання комісії активістів груп

і попередження їх про протизаконну діяльність і відповідальність за це перед законом; 5) суворий контроль за місцями можливих зборів віруючих на автобусних і залізничних вокзалах, а також за можливою масовою купівлею квитків до Москви, Києва й інших міст СРСР; 6) жорсткий нагляд поштових відділень за надсиланням кореспонденції й особливо урядових телеграм, підписаних групами віруючих [23].

Межа 1970-1980-х рр. позначена запеклою боротьбою влади з самвидавною літературою прибічників РЦ ЄХБ. Унаслідок багатьох спецоперацій правоохоронних органів на території України було вилучено тисячі примірників релігійної періодики. Часто органи влади вели підготовку до молитовних зібрань віруючих СЦ ЄХБ як до спецоперації. Вони розробляли плани обов'язкових заходів, визначали терміни виконання та відповідальних осіб за кожним пунктом плану, залучали представників силових і контролюючих органів, партійної та радянської влади на місцях, задіявали значні людські та матеріальні ресурси тощо.

Типовий такий план, наприклад, розробила сумська місцева влада: заходи щодо попередження зібрання віруючих СЦ ЄХБ з приводу проведення весілля у м. Суми у травні 1979 р. А саме: створити оперативно-координаційний штаб; батькам нареченої роз'яснити радянське законодавство про культу, попередивши їх про неможливість здійснення шлюбного обряду вдома без дозволу райвиконкому; встановити дату та час реєстрації шлюбу й проведення весілля; не допускати спів псалмів біля будівлі ЗАГСу і на вулицях міста; скласти план-схему розміщення садиби та надвірних будівель місця весілля із зазначенням місць входу та виходу, наявність огорожі, розміщення сусідніх будинків тощо; визначити близьких родичів нареченого та нареченої; провести з ними роз'яснювальну роботу з приводу недопущення порушень законодавства про культу; вивчити можливість тимчасового відключення електроенергії на випадок, якщо будуть використані посилювачі та мікрофон; для встановлення приблизної кількості гостей під приводом перевірки паспортного режиму перевірити адреси проживання родичів молодих; підготувати 2-3 особи для інформування про хід весілля та його підготовку; направити в день весілля на подвір'я батьків нареченої 2 депутатів, які у разі необхідності, повинні скласти акт; підібрати з поміж запрошених 3-4 особи з місць роботи молодих для стримуючого впливу на весіллі; забезпечити присутність

фотографа; встановити розклад автобусів, поїздів з метою попередження групового прибуття гостей; силами міліції та дружинників блокувати всі підступи до будинку батька нареченої, задіявши для цього постійні та пересувні пости (кожен по 2 працівника міліції та 6-8 дружинників); задіяти автотранспорт: 20 автобусів, 10 мікроавтобусів, 10 автомобілів і 3 вантажівки; якщо віруючі почнуть молитовні збори під відкритим небом, група дружинників (15-20 осіб) за участі дільничного та 2-3 працівника міліції повинні вилучити поміст і накриття весільної споруди; взяти під контроль міжміські перевезення людей для попередження організованого приїзду віруючих; створити спецгрупу (50 осіб) з працівників міліції, дружинників, прокурора, судді для швидкого реагування на можливі масові порушення громадського порядку тощо [24]. Цей план швидше нагадує антитерористичну операцію, аніж взаємодію органів місцевої влади зі своїми земляками. І такі плани розробляли повсюдно.

Середина 1980-х рр. не стала винятком у цілеспрямованій політиці радянської держави: якщо не ліквідувати, то хоча б «одержавити» релігію. Це чітко засвідчують відносини між владою та віруючими. Якщо у взаєминах з ВР ЄХБ був певний консенсус, то відносно СЦ активно включали всі механізми репресивно-каральної машини. Поміж них – розгони богослужінь, штрафи, адміністративні арешти на 5, 10 чи 15 діб, неправдиві протоколи й акти, конфіскації майна, кримінальні справи, арешти, суворі вироки часто за вигаданими звинуваченнями, важкі умови утримання у в'язницях і таборах (де віруючих били, мучили шляхом необґрунтованого переведення до штрафного ізолятора та приміщення камерного типу, позбавляли передач, побачень, отоварювання грошей тощо). Практикували також фабрикування за вказівками органів КДБ нових кримінальних справ на віруючих церкви ЄХБ, які перебували в місцях позбавлення волі, попередню підготовку лжесвідків із судимих кримінальних злочинців (за їх свідченнями в'язні-баптисти отримували нові терміни) тощо. Перш за все владні структури переслідували керівний орган опозиційної церкви – РЦ ЄХБ. Зокрема, у 1985 р. посилили розшук голови РЦ Г.Крючкова, котрий здійснював керівництво у важких умовах, далеко від дому та сім'ї. Значна кількість залізничних кас країни, інші установи мали його світлини [25].

Майже увесь склад РЦ ЄХБ упродовж 1985-1986 рр. перебував у в'язницях, таборах чи на

засланні [26]. Тих, чий термін ув'язнення закінчувався, не звільняли; їм продовжували терміни за сфабрикованими кримінальними справами [27]. Станом на 1 січня 1985 р. в ув'язненні перебував 161 віруючий [28; 29]. В основному всі суди над ними проходили за зачиненими дверима. У 1985-1986 рр. також не змінилося становище віруючих в'язнів. Упродовж 1986 р. в Україні заарештували чимало активістів церковної опозиції об'єднання ЄХБ [30; 31; 32]. Наступного року арешти й суди продовжувалися [33; 34]. Лише офіційне проголошення курсу на перебудову та спроби запровадження гласності спочатку пригальмують, а на кінець 1988 р. остаточно припиняють репресії за релігійною ознакою.

Таким чином, радянські спецслужби упродовж 1960-1980-х рр. використовували розгалужену систему карально-репресивних технологій по обмеженню та ліквідації опозиційного руху у середовищі віруючих ЄХБ. Така їх діяльність лише загартувала опозиціонерів і більше спонукала до самопожертви. Отже, ми визначили причини, форми й результати репресій з боку органів влади щодо віруючих РЦ ЄХБ, а також методи протидії їм. Загалом розгляд даної проблеми можна продовжити у контексті аналізу дисидентської діяльності та боротьби з нею на теренах СРСР упродовж другої половини минулого століття.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України), ф. 4648, оп.4, спр.356, арк.69-71.
2. ЦДАВО України, ф.4648, оп.4, спр.367, арк.150.
3. ЦДАВО України, ф.4648, оп.5, спр.19, арк.64.
4. Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО), ф.Р-1332, оп.2, спр.37, арк.28-31.
5. ЦДАВО України, ф.4648, оп.4, спр.351, арк.19.

6. ЦДАВО України, ф.4648, оп.4, спр.351, арк.57.
7. ЦДАВО України, ф.4648, оп.5, спр.72, арк.18-19.
8. Науковий архів науково-дослідницького просвітницького центру (далі – НА НДПЦ) «Меморіал» (Москва), ф.158, АС №1970, с. 282.
9. НА НДПЦ «Меморіал», ф.158, АС №800, с. 16-17.
10. НА НДПЦ «Меморіал», ф.158, АС №824, с. 2-7.
11. Центральний державний архів громадських об'єднань України (ЦДАГО України), ф.1, оп.24, спр.6291, арк.26.
12. ЦДАВО України, ф.4648, оп.5, спр.224, арк.53-60.
13. НА НДПЦ «Меморіал», ф.158, АС №883, с. 5-14.
14. НА НДПЦ «Меморіал», ф.158, АС №801, с. 10-11.
15. НА НДПЦ «Меморіал», ф.160 «Срочное сообщение СРУ ЕХБ, осужденных за Слово Божие в СССР №9».
16. НА НДПЦ «Меморіал», ф.158, АС №801, с. 40-41.
17. Данилюк Ю.З. Опозиція в Україні (друга половина 50-х - 80-ті рр. XX ст.) / Ю.З. Данилюк, О.Г. Бажан. – К.: Рідний край, 2000. – С. 295.
18. НА НДПЦ «Меморіал», ф.158, АС №1370, с. 6, 17-18, 24-25.
19. НА НДПЦ «Меморіал», ф.158, АС №1970.
20. Наши ходатайства // Братский листок. – 1974. – № 5. – С. 1-2.
21. Преследования верующих // Хроника текущих событий. – 1974. – Вып. 34.
22. НА НДПЦ «Меморіал», ф.158, АС №2021, с. 2.
23. ЦДАВО України, ф.4648, оп.5, спр.280, арк.65.
24. ЦДАВО України, ф.4648, оп.7, спр.107, арк.81-85.
25. НА НДПЦ «Меморіал», ф.160 «Отчетное письмо за 1985 г. Совета родственников узников евангельских христиан-баптистов, осужденных за Слово Божие в СССР», арк. 2.
26. Sawatsky W. Protestantism in the USSR / W.Sawatsky // Religious policy in the Soviet Union / Ed. by S.P. Ramet. – Cambridge: Cambridge univ. press, 1993. – P. 342-343.
27. НА НДПЦ «Меморіал», ф.160 «Отчетное письмо за 1985 г. Совета родственников узников евангельских христиан-баптистов, осужденных за Слово Божие в СССР», арк.3-6.
28. Сообщения // СЦ ЕХБ. Отдел заступничества. – 1988. – № 2 (декабрь). – С. 16.
29. Ходатайства Совета РУ ЕХБ // Бюллетень Совета родственников узников ЕХБ. – 1985. – № 129. – С. 6.
30. Арестованы // Бюллетень Совета родственников узников ЕХБ. – 1986. – №134. – С. 3-5.
31. НА НДПЦ «Меморіал», ф.160 «Срочное сообщение СРУ ЕХБ, осужденных за Слово Божие в СССР №9», арк.1.
32. Осуждены // Бюллетень Совета родственников узников ЕХБ. – 1986. – № 138. – С. 4-5, 41-47.
33. Арестованы // Бюллетень Совета родственников узников ЕХБ. – 1987. – № 140. – С. 4, 23-24.
34. Осуждены // Бюллетень Совета родственников узников ЕХБ. – 1987. – № 139. – С. 4.

Лакно Олександр *Репрессивна політика органів влади щодо Спільки церков Євангельських християн-баптистів у СРСР упродовж 60-80-х років ХХ століття*

У статті розглядаються проблеми визначення та класифікації причин, форм і видів репресій з боку радянських і партійних органів влади щодо віруючих Спільки церков Євангельських християн-баптистів. Також аналізуються методи протидії репресивним заходам опозиційною протестантською церквою.

Ключові слова: Євангельські християни-баптисти, Рада церков Євангельських християн-баптистів, Спілька церков Євангельських християн-баптистів, репресії, тоталітаризм

Лакно Александр *Репрессивная политика органов власти относительно Союза церквей Евангельских христиан-баптистов в СССР на протяжении 60 – 80-х годов ХХ века*

В статье рассматриваются проблемы определения и классификации причин, форм и видов репрессий со стороны советских и партийных органов власти относительно верующих Совета церквей Евангельских христиан-баптистов. Также анализируются методы противодействия репрессивным мероприятиям оппозиционной протестантской церковью.

Ключевые слова: Евангельские христиане-баптисты, Совет церквей Евангельских христиан-баптистов, Союз церквей Евангельских христиан-баптистов, репрессии, тоталитаризм

Lakhno Olexander *The repressive policy of the authorities regarding the Union of Churches of Evangelical Christians-Baptists in the USSR for 60-80s of the XX century*

The article analyzes the politics of Communist party and Soviet authorities to believe the Union of Churches of Evangelical Christians-Baptists in the post-war period. In particular, given a list of all forms of violations of the rights and interests of believers of the Soviet state, called the types of banned religious organizations. Traced several waves of repression against believers Union of Churches of Evangelical Christians-Baptists by the authorities during the second half of the twentieth century, these persecutions provides statistics and more.

Most opposition-minded believers persecuted by: illegal publication and distribution of religious literature, various statements and leaflets, the religious education of children, refusing to join the trade unions and the Soviet Army, links with the Diaspora and foreign religious organizations, worship in public places and the homes of the faithful, charity, religious leaders clandestine activities of opposition and others.

The author submits facts cruel and illegal, even under Soviet legislation, waste faithful Protestant communities as examples of repression by the state against its own citizens. The persecution and harassment of opposition only strengthened them and led to new sacrifice.

Keywords: *Evangelical Christians-Baptists, the Council of Churches of Evangelical Christians-Baptists, Union of Churches of Evangelical Christians-Baptists, repression, totalitarianism*

Рецензенти:

Михайлуца М.І., д.і.н., професор

Тригуб О.П., д.і.н., професор

Надійшла до редакції 23.01.2017 р.